

DIVISADERO

Van Michael Ondaatje verschenen eveneens
bij Nieuw Amsterdam:

De Engelse patiënt

De geest van Anil

Blindganger

**MICHAEL
ONDAATJE**

DIVISADERO

Vertaald door Jean Schalekamp

Nieuw Amsterdam

Oorspronkelijke uitgave 2007
Herziene uitgave 2019

Oorspronkelijke titel *Divisadero*

© 2007 Michael Ondaatje

© 2007 Nederlandse vertaling Jean Schalekamp

© 2019 erven Jean Schalekamp / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nico Richter

Foto omslag © Shutterstock / Tatiana Chekryzhova/

Alamy Stock Photo

Foto auteur © Daniel Mordzinski

NUR 302

ISBN 978 90 468 2511 2

www.nieuwamsterdam.nl

Wanneer ik in je armen lig, vraag je me soms op welk historisch tijdstip ik zou willen bestaan. Dan zal ik zeggen: In Parijs, in de week waarin Colette stierf... Parijs, 3 augustus 1954. Over een paar dagen zullen er bij haar graf duizend lelies worden geplaatst en ik wil erbij zijn, door die brede straat met natte lindebomen lopen tot ik voor de woning op de tweede verdieping in het Palais Royal sta die haar eigendom was. De geschiedenis van mensen zoals zij vervult mijn hart. Ze was een schrijver die opmerkte dat haar enige deugd de twijfel aan haarzelf was. (Ze zeggen dat Colette een dag of twee voor haar dood bezoek kreeg van Jean Genet, die er niets stal. Ach, de gratie van die geweldige dief...)

'Kunst bestaat,' zei Nietzsche, 'opdat we niet door de waarheid worden vernietigd.' Aan de rauwe waarheid van een gebeurtenis komt nooit een eind, en het verhaal van Coop en het domein van mijn zusters leven zijn voor mij eindeloos. Ze zijn de plotselinge mogelijkheid iedere keer als ik de telefoon opneem wanneer die op een namiddernachtelijk uur begint te rinkelen, en dan wacht ik op zijn stem, of op de diepe ademhalingeven voordat Claire zichzelf aankondigt.

Want ik heb mezelf weggenomen van degene die ik was toen ik met hen was, en van die ik gewend was te zijn. Toen mijn naam nog Anna was.

I

ANNA, CLAIRE EN COOP

Bij de blokhut van onze grootvader op de hoge bergkam, tegenover een met wilde kastanjes begroeide helling, zit Claire op haar paard, met een dikke deken om zich heen geslagen. Ze heeft daar de hele nacht gekampeerd en vuur gemaakt in de haard van dat slakkenhuisachtige bouwsel dat onze grootvader langer dan een generatie geleden daar had opgetrokken en waar hij als een kluizenaar of een of ander wezen in woonde, toen hij voor het eerst naar dit land kwam. Hij was een onafhankelijke vrijgezel die ten slotte al het land waar hij op neer keek in bezit had. Hij trouwde op zijn veertigste zonder dat hij er veel zin in had, kreeg één zoon en liet hem deze boerderij aan de weg naar Petaluma na.

Claire rijdt langzaam over de bergkam tussen de twee valleien vol ochtendmist. De kust ligt links van haar. Aan de rechterkant is de weg naar Sacramento en de dorpen in de delta zoals Rio Vista met zijn bevolkingen die van de Gold Rush zijn overgebleven.

Ze weet het paard ertoe over te halen door al die witheid en langs de dichte rijen bomen naar omlaag te gaan. Gedurende de afgelopen twintig minuten heeft ze een geur van rook opgesnoven en aan de rand van Glen Ellen ziet ze het dorpscafé in brand staan – de plaatselijke brandstichter heeft al vroeg toegeslagen, om zeker te zijn dat er niemand binnen is. Ze kijkt er van een afstand naar, zonder af te stijgen. Het paard, Territorial, staat maar zelden toe dat iemand opnieuw opstijgt; wat dat betreft

laat hij zich maar eens per dag voor de gek houden. Zij beiden, ruiters en dier, vertrouwen elkaar niet helemaal, hoewel het paard de intiemste bondgenoot van mijn zuster Claire is. Ze past ieder verboden trucje toe om een eind te maken aan zijn bokkensprongen en zijn gesteiger. Ze heeft plastic zakken met water meegenomen, buigt zich naar voren en smijt die in zijn nek zodat het dier denkt dat het zijn eigen bloed is en een ogenblikje kalmeert. Wanneer Claire op een paard zit, is ze niet kreupel meer en is ze de baas van het universum, een centaur is ze dan. Eens zal ze een centaur tegenkomen en met hem trouwen.

Het duurt een uur voor het vuur is uitgebrand. Het Glen Ellen café is altijd een plaats geweest waar gevochten werd, en zelfs nu kan ze zien dat er hier en daar in de straten geknokt wordt, misschien wel om dat bakken eer aan te doen. Ze laat het paard opzij stappen tegen het glibberige rode hout van een wilde aardbeistruik aan en eet de vruchten, dan rijdt ze omlaag, het dorp in, langs de brand. Als ze er vlakbij is, kan ze de laatste balken met het geluid van een rollende donderslag horen vallen, en ze stuurt het paard van dat lawaai weg.

Op weg naar huis komt ze langs wijngaarden met hun prehistorisch uitziende hitteblazers die de lucht in beweging houden zodat de wijnranken niet bevroren. Tien jaar geleden, in haar jeugd, smeulden er de hele nacht rookpotten om de lucht warm te houden.

De meeste ochtenden kwamen we de donkere keuken in en sneden dan stilletjes voor onszelf dikke plakken kaas. Mijn vader drinkt een beker rode wijn.

Dan lopen we naar de stal. Coop is er al, hij harkt het vuil geworden stro weg en al gauw zitten we de koeien te melken, met ons hoofd tegen hun flanken geleund. Een vader, zijn twee elfjarige dochters, en Coop de knecht, een paar jaar ouder dan wij.

Niemand heeft nog iets gezegd, er is niets anders dan het geluid van emmers of openzwaaiende poorten.

In die tijd sprak Coop maar zelden, in een laag klinkende, innerlijke monoloog, alsof taal iets onzeker was. In wezen was hij aan het verklaren wat hij zag – het licht in de stal, waar hij over het naderende hek moest klimmen, welke kip hij in het nauw moest drijven, vangen en onder zijn arm klemmen. Claire en ik luisterden wanneer we maar konden. Coop was in die tijd een open boek. We begrepen dat zijn zwijgzame houding geen verlangen naar afscheiding was maar een aarzelende poging tot woorden. Hij was een expert in de fysieke wereld waarin hij ons beschermde. Maar in de wereld van de taal was hij onze leerling.

In die tijd waren we als zusters meestal alleen. Onze vader had ons helemaal in zijn eentje grootgebracht en hij had het te druk om op ingewikkelde dingen te letten. Hij was al blij als we deden wat ons was opgedragen en werd gauw driftig als we moeilijk te vinden waren. Sinds de dood van onze moeder was het Coop die naar onze klachten en zorgen luisterde, en hij schonk ons alle aandacht wanneer hij dacht dat we daar behoefte aan hadden. Onze vader keek dwars door Coop heen. Hij leidde hem op voor boer en dat was alles. Maar wat Coop las, dat waren boeken over goudvelden en goudmijnen in het noordoosten van Californië, over die mensen die alles op het spel zetten in een linkerbocht van een rivier en zo een fortuin vonden. In de tweede helft van de twintigste eeuw was hij daar natuurlijk wel honderd jaar te laat voor, maar hij wist dat er nog steeds goudaders waren, in rivieren, onder de graskluiten of in de met pijnbomen begroeide bergketens.

Er was een boek, niet veel meer dan een brochure met witte rug, dat ik hoog op een plank in de rommelkamer van de boerderij vond: *Gesprekken met Californiërs: Vrouwen van de eerste*

dagen tot heden. Omdat de meesten van die vrouwen niet konden schrijven, waren archivarissen van Berkeley met bandrecorders gaan rondreizen om die levens en de atmosfeer van het verleden vast te leggen. De monografie bevatte verslagen van begin 1800 tot op het heden, van ‘Het dictaat van Dona Eulalia’ tot ‘Het dictaat van Lydia Mendez’. Lydia Mendez was onze moeder. In dit boek ontdekten we de vrouw die was gestorven in de week toen Claire en ik geboren waren. Van ons drieën was Coop, die al op de boerderij werkte sinds hij een kleine jongen was, de enige die haar als een levend wezen had gekend. Voor Claire en mij was ze een gerucht, een geestverschijning waar onze vader het nauwelijks over had, iemand die was geïnterviewd voor een paar alinea’s in dit boek, en op een verbleekte zwart-witfoto te zien was.

Alle mensen in dat boek waren zo nederig, ze hadden het gevoel dat de geschiedenis om hen heen was, niet in hen. ‘Wij groeiden op in de Centrale Vlakte, noordoostelijk van Los Angeles, waar mijn vader in de asfaltmijnen werkte. Ik trouwde op mijn achttiende, en die avond dansten we zo vaak op de muziek van “La Voquilla” en “El Grullo” – de beste violisten en gitaristen van de streek, zei mijn man. De tafel op schragen werd bij de grote rots in het weiland opgesteld. Mijn mans vader kwam dertig jaar eerder in San Francisco terecht en diezelfde dag nog, hebben ze me verteld, nam hij de stoomboot naar Petaluma en bouwde daar zijn huis. In de tijd dat ik hier kwam waren er wel duizend legkippen. Maar mijn man wilde niet dat er vreemden op de boerderij werkten, daarom hielden we alleen maar melkvee en kweekten graan – vossen doodden de kippen en het was te veel werk ze te beschermen. Er waren nog meer dieren in de bergen – rode lynxen en coyotes, ratelslangen in de sequoiabossen, ik heb ook eens een bergleeuw gezien. Maar de ergste plaag dat waren de distels. We vochten om ze tegen te houden. De

buren deden dat nooit goed, en hun distelzaadjes kwamen op ons terrein terecht.

Een eindje verder aan de weg naar Petaluma woonde een man die wel honderd geiten had, een aardige man. Soms kwam hij een tijdje met zijn geiten op onze akkers – een speciale kleine geit die distels at, en met zijn spijsvertering het zaad doodde, op de een of andere manier kauwde hij die zaadjes helemaal fijn. Een koe doet dat niet. Een koe eet distels en de zaadjes gaan er gewoon rechttoe rechtaan doorheen. Als je distels haat, dan had je wel van die man kunnen houden... Op de boerderij naast de onze is verschrikkelijk veel geweld geweest. Het gezin Cooper werd vermoord door een knecht die ze met een houten plank doodsloeg. Eerst wist niemand wie zoiets had kunnen doen, maar hun zoon had zich verscheidene dagen lang in de kruipruimte onder de vloerplanken van het huis verstopt. Hij was vier jaar en ten slotte kwam hij eruit en vertelde wie het gedaan had. Wij namen die jongen op om bij ons te blijven en op de boerderij te werken.'

Dit alles is het enige beeld dat we van onze moeder hebben. Wat ze verder ook maar mocht hebben overwogen of gedacht, blijft in een onverbiddelijke verte verborgen. Ze had hoofdzakelijk gesproken over gebeurtenissen die haar waren overkomen, dus wij beschikten alleen over haar genegenheid voor de geitenman, haar kortstondige plezier in het dansen en de bijzonderheden over de moord in de naburige boerderij, waardoor Coop in ons gezin terecht was gekomen. Hier wordt niets onthuld over haar pleziertjes of haar intelligentie of haar medeleven. Zaken die toch voor onze vader een leidraad moeten zijn geweest. Alleen maar twee bladzijden over die 'Californio' die op haar driewintigste bij de bevalling zou sterven.

Wat dus niet in dat kleine witte boek staat, is de vreemde handeling van onze vader tijdens de chaotische toestand rondom

haar overlijden, toen hij informeel overging tot het adopteren van een kind uit hetzelfde ziekenhuis waar zijn vrouw beviel – het dochtertje van een andere moeder die ook was gestorven – waarna hij beide kinderen thuisbracht en het andere kind, dat Claire werd genoemd, opvoedde alsof het zijn eigen kind was. Dus waren er twee meisjes, Anna en Claire, allebei in dezelfde week geboren. De mensen namen aan dat ze allebei zijn dochters waren. Dit was het gebaar van onze vader, dat voortkwam uit het overlijden van Lydia Mendez. De dode moeder van het andere kind had geen verwanten, of ze was ongetrouwd; misschien was dat de reden waarom hij dit kon doen. Het was een veldhospitaal in de omgeving van Santa Rosa, en om het maar eens ronduit te zeggen, ze waren hem een vrouw verschuldigd, ze waren iets aan hem verplicht.

Nu en dan omhelsde onze vader ons zoals iedere vader dat zou doen. Dit gebeurde alleen als je hem te pakken kon krijgen in dat niemandsland tussen vermoeidheid en slaap, wanneer hij voor zichzelf onberekenbaar leek. Dan kwam ik bij hem op de oude met een kleed bedekte sofa en lag dan als een hondje in zijn armen en deed alsof ik net zo moe was als hij – te veel zon misschien, of een al te zware werkdag.

Soms kwam Claire er ook bij, als ze niet buitengesloten wilde worden, of als er een zware bui was. Maar ik wilde alleen maar mijn gezicht tegen zijn geruite hemd leggen en doen alsof ik sliep. Alsof het lichaam van een volwassene inademen een zonde en ook een zaligheid was, in elk geval een recht. Zoiets bij daglicht doen zou ondenkbaar zijn geweest, hij zou ons van zich afhebben geduwd. Hij was geen moderne vader, hij was opgevoed met een stuk of wat mannelijke voorschriften, en hij had geen vrouw meer om zijn overtuigingen in te perken of bij te stellen. Dus moest je hem te pakken zien te krijgen in die sche-

mertoestand, wanneer hij machteloos op de sofa met de Schotse plaid lag, met elk van zijn meisjes in een van zijn armen omsloten. Ik keek dan naar de flikkering onder zijn ooglid, de trilling in dat overlappende stukje huid dat op zijn moeheid wees, alsof hij midden in de rivier door een touw naar een andere plek werd getrokken. En dan viel ik zelf ook in slaap, daalde af naar die laag die het dichtst bij hem was. Een vader die je dat toestaat zou je toch alle dagen van je leven moeten beschermen, denk ik.

Meer dan een eeuw voor ons, in augustus 1849, zette een groepje mannen een kamp op in een dal op ruim honderd mijl van Petaluma. Ze bouwden blokhutten op een plek die ze Badger Hill noemden en begonnen naar goud te zoeken. Met zo'n twintig man stonden ze goud te wassen in de stroom, tot hun knieën in de ijskoude rivieren, en bijna gaven ze het op in de winterstormen die hen overvielen. Maar in nog geen zes maanden werd met goud dooraderd kwarts gevonden op de plek die ze later Grass Valley zouden noemen. Wel honderd bouwvallige hotels verrezen, en bizarre namen voor mijnen begonnen de voortdurend herziene landkaarten te bespikkelen – *Slumgullion*, *Delirium Tremens*, *Bogus Thunder*, *Heli's Delight*, *Graveyard*, *Lone Jack*, *Rich Heil*, *Ne Plus Ultra*, *SilverFork*, *RockingHorse*, *Sultana*. Mannen strandden zonder voedselvoorraden in de bergen en werden noodgedwongen jagers, doodden met jachtgeweren en pistolen korhoenders, vee, beren. Slagerswinkels verschenen. Stoomboten voeren het binnenland in tot aan het verste punt waar varen nog mogelijk was – zo ver als Feather River. En een veelkoppige beschaving kwam daar. Beroepsschutters, dobbelaars, waterondernemers, hoeren, dagboekschrijvers, whiskyhandelaars, dichters, heldhaftige honden, postorderbruiden, vrouwen die verliefd werden op jongens die zich in de wereld van het

fortuin bewogen, oude mannen die goud inslikten om het op hun terugreis naar de kust te verbergen, ballonvaarders, mystici, Lola Montez, operazangers – goede mensen, slechte mensen, mensen die zich al naaiend een weg door het gebied baanden. Dynamiteurs bliezen steile afgravingen en het land onder je voeten op. Onder het stadje Iowa Hill waren zevenentwintig kilometer tunnels. Sonora brandde. Weaverhill brandde. Shasta en Colombia brandden. Werden weer opgebouwd en opnieuw verbrand en nog eens opgebouwd. Sacramento liep onder water.

Zo'n honderd jaar later, in de tijd van Coops obsessie, waren er nog altijd vijfduizend fulltime goudzoekers langs de oevers van de Yuba en de Russische rivier. Ze ontdekten de oude plaatsjes in de Siërra's die naar minnaars en honden en romanfiguren waren genoemd – namen die een tijdcapsule van honger en verlangen naar een nieuw leven waren. Ne plus ultra! Bij ieder flinterdun stippeltje op de provinciekaarten was wel iets gebeurd. Op deze rivieroever sloegen twee broers elkaar dood omdat ze ruzie hadden over in welke richting ze moesten trekken. Op die open gekapte plek werd een vrouw verhandeld voor een bouwterrein. Het was alsof je er na iedere bocht een roman van Balzac tegenkwam.

Goudzoekers reden er nu in Airstreams heen met door gas aangedreven baggermachines die alles opzogen wat er nog op de rivierbodems was achtergebleven. Een eeuw van overstromingen en zware buien had het goud uit de prehistorische beddingen losgewoeld en in de rivieren gespoeld. Goudzoekers in duikerspakken 'aasden' de rivieren af en zwommen door de onderwaterse duisternis met enorme lichtbakken in de hand.

Alles wat met goud te maken had was in tegenspraak met Coops leven op onze boerderij. Hij moet nog altijd het gevoel hebben gehad dat hij van nergens kwam, want over de gruwel van de moord op zijn ouders spraken wij nooit. Hij had de ge-

woontes en de plichten overgenomen die het leven op een boerderij met zich meebracht, dus nu kon hij met zijn ogen dicht naar de blokhut van onze grootvader op de bergrichel rijden, want door het geluid van de wind in een boom wist hij precies waar hij was en in welke richting hij ging, alsof hij zich in een veilig bouwwerk bevond. Ons terrein was helemaal bevrijd van stenen en grote keien, de houten planken onder onze keukentafel werden brandschoon gewreven, de hekken in de omheining met kettingen gesloten en weer ontsloten, met kettingen gesloten en weer ontsloten. Maar goud was voor Coop gelukzaligheid en stom geluk, een onlogisch systeem, een lang verhaal dat een moord of een verkeerde identiteit of een liefdesaffaire inhield. Hij lifte twee uur in noordwestelijke richting naar de weg tussen Colfax en Iowa Hill en keek naar de mannen die daar met breekwerktuigen in de noordelijke aftakking van de Russische rivier aan het werk waren. Op zijn zeventiende gaf hij zich in een opwelling, voor een hongerloontje en de kans op een bonus, op om de Anaconda-opzuigslangen te bedienen. Aan het eind van de week kwam hij thuis met een verrekte rug. Woordeloos bleef hij voor ons staan, die twee meisjes, die nieuwsgierige luisteraars die wilden weten waar hij geweest was. Waar hij ook heen ging, zagen we, had hij op de een of andere manier een verandering ondergaan, had hij deelgenomen aan iets gevaarlijks.

Hij was van het drijvende platform gesprongen met de Anaconda-slang in zijn armen, en naar de bodem van de rivier gezonken. Een seconde later barstte de generator los en zijn lichaam werd heen en weer geslingerd terwijl hij probeerde die levende slang op een punt onder de keien te richten voor het geval daar goud vast was komen te zitten. Soms, wanneer hij loskwam van het zuigende grind, sprong de slang met zijn krachtige straal uit het water op, de lucht in, terwijl Coop er nog steeds schrijlings op zat tot hij op het harde wateroppervlak van

de rivier terugviel en opnieuw onderdook terwijl het glas, leer en ijzer van zijn helm slordig om zijn nek hing, met dat dunne lijntje lucht dat op amateuristische, onzekere en, dat wist hij, onveilige wijze naar zijn bracht.

Coop zat in de kleine, donkere keuken van het boerenhuis bij ons en probeerde erover te praten, maar hij kon er nauwelijks zelfs maar aan beginnen ons iets te vertellen van de absurditeit en het gevaar en wat hij zichzelf had aangedaan. Daarom wisten wij niet wat er was gebeurd. Ik weet nog dat we daar almaar zaten te roepen: ‘Coop was een week zoek, Coop was een week zoek. Waar was hij heen? Met wie was hij? Wie was de vrouw die hem blijkbaar zo had uitgeput?’

De zacht golvende heuvels van ons landbouwbedrijf waren groen tijdens de aanhoudende regens van de winter en bruin verdord in zomer en herfst. Als we naar huis reden, van Nicasio uit naar het noorden, klommen we naar de hoogste heuvel en zwenkten dan abrupt rechtsaf de smalle, ongeplaveide weg naar de boerderij op, die een kwart mijl bergafwaarts ging voor hij bij de stallen uitkwam, en de wagen bonkte dan over een soort verkeersdrempels die van het rubber van tractorbanden waren gevormd, dat er met pinnen was in gehamerd. Toen Claire en ik al wat ouder waren en van feestjes in Glen Ellen terugkeerden, half slapend en met een volle blaas, vervloekten we het bestaan van die hobbels. In het donker, aan de voet van de heuvel, moesten we de auto laten stoppen. *Mijn beurt*, zei ik, terwijl ik uitstapte in mijn nieuwe katoenen jurk en nauwe schoenen om de al te vriendelijke, klaarwakkere muildieren van het pad aan de voet van de heuvel te duwen.

Als zusjes weerspiegelden we elkaar, we wedijverden met elkaar en ons gedeeld idool was Coop. Toen hij al in zijn laatste tienerjaren was, kwamen we tot de ontdekking dat hij ook nog

andere levens had, hij verdween naar de stad, ging vaak naar goklokalen, danszalen, kwam net op tijd terug om Claire naar Nicasio te rijden voor haar pianolessen. Ze keek dan naar zijn magere bruine handen, hoe hij de versnellingspook hanteerde, de hoeken omsloeg alsof hij ze door water liet glijden en in één beweging weer naar de rechte weg terug zwenkte. Ze hield van de moeiteloze, minimale inspanning waarmee Coop alles aanpakte wat er in zijn buurt was. Een jaar later, toen hij haar in Nicasio ophaalde, ging hij aan de rechterkant zitten, gooide haar de sleutels toe, pakte een paperback uit het handschoenkastje en begon te lezen terwijl zij, nerveus en onzeker over alles wat ze moest doen, de plotseling loodzwaar geworden wagen – ze voelde dat ze krijste – de bochtige weg op stuurde naar de top en toen de heuvel af reed naar de boerderij. Hij keek geen enkele keer op, zei al die tijd geen woord, wierp misschien af en toe even een blik naar het gezicht van een bijna opzij gesmeten muilezel als hij die toevallig in de zijspiegel zag. Vanaf die dag reed Claire alleen naar en van de pianolessen, en ze miste Coop. Coop, die met zijn zelfvertrouwen een hele hooibaal over zijn schouder gooide en ermee naar de stal liep terwijl hij met zijn vrije hand een sigaret aanstak.

Soms reden Claire en ik met de autolichten uitgeschakeld in totale duisternis van de heuvel af. Of we klauterden door het raam van onze slaapkamer naar de dakrand en gingen dan plat op onze rug op de grote tafelrots liggen, die nog warm was van de dag, en praatten en zongen in de nacht. We telden de seconden tussen de regens van vallende sterren die horizontaal langs de hemel gleden. Als donderslagen huis en stallen deden schudden, zag ik Claire in haar bed, die tijdens de bliksemflitsen rechtop zat als een zenuwachtige jachthond, nauwelijks ademhaalde en een kruis sloeg. Op sommige dagen verdween ze op haar paard en ik verdween in een boek. Maar toen deelden we

nog alles met elkaar. Het café van Nicasio, de Druid Hall, het Sebastiani-filmtheater in Sonoma, waarvan het scherm wel het oppervlak van het waterreservoir van Petaluma leek, dat met iedere verandering van licht alles veranderde, en de honderd of meer koperwieken die op de telefoondraden zaten en luidruchtig sjirpten voordat er een storm opstak. Er was in februari een purperen bloem die vallende ster werd genoemd. Er waren de wilgentakken die Coop afsneed en om mijn gebroken pols bond voordat hij me naar het ziekenhuis reed. Ik was toen veertien. Hij was achttien. *Alles is biografisch*, zegt Lucian Freud. Wat we maken, waarom het gemaakt is, hoe we een hond meetrekken, wie het is tot wie we worden aangetrokken, waarom we niet kunnen vergeten. Alles is collage, zelfs de genetica. In ons is de verborgen aanwezigheid van anderen, zelfs van hen die we maar heel kort hebben gekend. We bevatten hen voor de rest van ons leven, bij iedere grens die we overtrekken.

Wie was Coop in werkelijkheid? We hebben nooit geweten hoe zijn ouders waren. We wisten nooit zeker wat hij van ons gezin dacht, dat hem onderdak had gegeven en een ander leven. Hij was de bedreigde erfgenaam van een moord. Als puber was hij onzeker, nam niet meer dan hem gegeven was. Bij het aanbreken van de dag kwam hij uit een van de schuren tevoorschijn als een stalkat, rekte zich uit alsof hij dagenlang had geslapen, terwijl hij in werkelijkheid drie of vier uur eerder van een goktent in San Francisco was thuisgekomen, veertig mijl terug lif-tend in het donker. Ik vroeg me toen al af hoe hij in een toekomstige wereld zou overleven of gewoon leven. We sloegen hem gade als hij aan het mompelen was, over het een en ander nadacht, terwijl hij een tractor uit elkaar haalde of een radiator aan een niet meer gebruikte Buick van '58 vastsoldeerde. Alles was collage.